

РИНОСИНУСИТЛАРНИ ДАВОЛАШДА ДОРИВОР ЎСИМЛИКЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Бобоқулова Д.Ф

Бухоро Давлат Тиббиёт Институти

Аннотация: Фармацевтика бозорида мавжуд бўлган кўплаб дори воситалари отоларингологлар олдига бурун ва паранасал синус касалликлари билан оғриган bemорларни даволашнинг оқилона ва хавфсиз усусларини танлаши вазифасини қўяди. Ўсимлик препаратлари ҳар томонлама танага паст токциклик ва юқори самараадорлик билан таъсир қилишидек ноёб хусусиятларга эга. Ўсимлик препаратлари нафақат даволаш учун, балки касалликларнинг олдини олиши учун ҳам қўллашида бу имкон беради.

Калит сўзлар: риносинусит, доривор ўсимлик, куркума

КИРИШ

Бурун ва паранасал синусларнинг касалликлари юқори нафас йўлларининг энг кўп учрайдиган патологияларидан биридир. (1,6,15,25). Ринологияда янги диагностика ва даволаш усуслари жорий этилганига қарамай, бурун ва паранасал синуслар касалликлари даражасини пасайтириш тенденцияси кузатилмайди. (3,10,20,24).

Бурун шиллиқ қавати ва паранасал синусларнинг ўткир ва сурункали касалликларининг ўсишига ҳозирги ноқулай экологик вазият, аллергик ва респиратор вирусли касалликлар сонининг кўпайиши ва маҳаллий ва умумий иммунитетнинг пасайиши ёрдам беради. (4,12,17,22).

Параназал синус яллигланиш касалликларида бурун шиллиқ қаватига дори воситаларининг маҳаллий қўлланганда яллигланиш ўчоғида препаратларнинг концентрацияси 100-120 марта юқорини ташкил этишини аниqlangan. (4,24).

Буни ҳисобга олган ҳолда, бурун ва паранасал синус касалликларини даволаш учун маҳаллий дори воситаларидан фойдаланиш асосий бўлиши керак.

Риносинусит учун комплекс терапия бурун ва паранасал синусларнинг шиллиқ қаватига умумий ва маҳаллий доривор таъсирларнинг комбинациясини ўз ичига олиши керак.

Бурун ва паранасал синус касалликлари билан оғриган bemорларни ташхислаш ва даволашни такомиллаштириш ушбу касалликларни самарали патогенетик даволашни амалга ошириш ва релапслар сонини камайтириш имконини беради.

Бугунги кунда юқори нафас йўллари яллигланиш касалликларини даволаш учун янги самарали ва хавфсиз препаратлар танлаш зарур. Бу эса янги экспериментал усусларни излашни талаб қиласди (2,12). Ҳозирги кунда устувор вазифалардан бири маҳаллий ўсимлик асосида дори воситалари ишлаб чиқаришdir. Маҳаллий Фармацевтика саноатининг олдида турган долзарб вазифа доривор ўсимлик хом ашёдан экстрактлар ишлаб чиқаришdir. ўсимликнинг биологик фаол моддалари (органик кислоталар, терпеноидлар, алкалоидлар, гликозидлар, фенолик бирикмалар ва

бошқалар) яхши ўрганилган. Энг мухим вазифа доривор ўсимликларни қайта ишлаш. Табиий биологик фаол моддалар синтетикага энг яхши алтернатив- кимёвий моддалар, чунки улар эволюцион инсон танасига яқин, деярли ножүя таъсири йўқ ва уларни метаболик жараёнларда ўрганиш осон. ЖССТ маълумотига қарагандаи доривор ўсимликларнинг ижобий таъсири бир неча баравар юқорилиги қайд этилган. (5,7,18,23)

Куркума ўсимликлардан фойдаланиш адабиётларда тақдим этилган. Бироқ, ўтлар комбинацияси бурун бўшлигини ювишда ишлатилиши ҳали ўрганилмаган.

Курку́ма (лат. Cúrcuma) - занжабил оиласидан қўп йиллик ўт ўсимлик. Ушбу турдаги кўплаб турларнинг поялари эфир мойлари ва сариқ бўёқларни (Куркумин) ўз ичига олади ва зираворлар ва доривор ўсимликлар сифатида ўстирилади. Зиравор сифатида энг кенг тарқалган куркума узун (Сурсума лонга) қуритилган илдиз кукуни ишлатилади . Яллиғланишга қарши таъсирга эга куркуминни ўз ичига олади[3]. Куркуманинг шифобахш хусусиятлари Ҳиндистонда қадим замонлардан бери маълум бўлган. Куркума "танани тозалайди" деб ишонилган. Баъзи нашрларда куркуманинг иммуномодулятор хусусиятлари ҳақида хабар берилган(2,9,16,23).

Қуруқ экстрактлар замонавий тезлаштирилган усулда олинди. Узун куркума қуруқ экстракти қизғиши-сариқ рангли, зиравор ҳидли кукун (11,21).

Куркума таркибидаги эфир мойи бактериялар қўпайишининг олдини олади.

Куркума илдизпоясидан олинган қуруқ экстракт таркибидаги куркуминоидлар, ароматик кислоталар, углеводлар билан бир қаторда темир, мис, молибден, рух, селен каби микроэлементлар оптимал миқдорда мавжудлиги аниқланди.

Олинган натижаларга асосан ушбу экстрактларни дори воситалари ҳамда озуқага биологик фаол қўшимчалар таркибига киритиш мақсадга мувофиқлиги аниқланди.(13,19).

Куркумадан олинган қуруқ экстракт (*Sigisima longa* l.), сифат кўрсаткичлари талабларга жавоб бериши исботланган .(14,19).

Кимёвий дори воситаларини яратишда катта муваффақиятларга қарамай, ўсимлик препаратларига ва уларнинг фаоллигига катта қизиқиши сақланиб қолмоқда. Сўнгги пайтларда тез ривожланаётган технология биология, тиббиёт ва фармакология соҳасидаги илмий тадқиқотлар тасдиқлайди.

Ўсимлик препаратлари ҳар томонлама танага паст токциклик ва юқори самарадорлик билан таъсир қилишдек ноёб хусусиятларга эга. Ўсимлик препаратлари нафақат даволаш учун, балки касалликларнинг олдини олиш учун ҳам қўллашда бу имкон беради (8).

Бутун дунёда қўлланиладиган доривор баъзи ўсимлик препаратлари ўзларининг антисептик хусусиятлари билан машхур. Турли худудлардаги ўсимлик маҳсулотларидан тайёрланган дори воситалари ассортиментини таҳлил қилиш шуни кўрсатади маҳаллий ишлаб чиқарилган дори воситаларининг улушки сезиларли даражада кам(5,7). Шу муносабат билан маҳаллий иммуномодуляторларнинг янги

манбаларини ишлаб чиқаришни ўрганишга қаратилган саъй-ҳаракатларга қаратилган тадқиқот ўтказиш долзарбдир.

АДАБИЁТЛАР:

1. Кривопалов А.А., 1997 [72]; Паль-чун В.Т., Крюков А.И., 2001 [125]; Гатес Г., 1998 [228]; Woodson G., 2001 [250]
2. Nurov U.I., Bobokulova D.F. (2023). STUDY OF THE IMMUNOBIOLOGICAL ACTIVITY OF THE MEDICINAL HERB CELANDINE . ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ. №43-1,84-88.
- 3.(Пискунов С.З., Пискунов Г.З., 1991 [135]; Лопатин А.С., 1998 [90]).
4. Ельков И. В., 1996 [51]; Кинг Н.С., 1990 [232]; Балленгер Ж.Ж., Снов Ж.Б., 1996 [222]).
5. А.Г.Курмуков, И.В.Белолипов. Дикорастущие лекарственные растения Узбекистана.-Ташкент.-Externum press, 2012.-246C.
- 6 . Bobokulova D.F.(2023). PHOTODYNAMIC THERAPY OF PURULENT INFLAMMATION OF THE PARAPOGEAL SINUSES. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamонавиј тенденсијалари ва rivojlanish omillari. 24-to'plam noyabr 2023.172-180.
7. В.И.Петров, А.А.Спасов. Российская энциклопедия биологически активных добавок.-М.: Гэотар-Медиа, 2007.- С. 629 с.
- 8.Bobokulova D.F.(2023). EFFECTIVENESS OF NATURAL MEDICINES ORIGINS IN EXPERIMENTAL MODELSINFLAMMATION OF THE UPPER RESPIRATORY TRACT. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamонавиј тенденсијалари ва rivojlanish omillari. 24-to'plam noyabr 2023(187-194).
- 9.[Куркума / Яковлев Г. П. // Крещение Господне — Ласточкиные. — М. : Большая российская энциклопедия, 2010. — С. 415. — (Большая российская энциклопедия : [в 35 т.] / гл. ред. Ю. С. Осипов ; 2004—2017, т. 16). — ISBN 978-5-85270-347-7
10. U. I. Nurov, F. S. Ikramova, & Sh. A. Alimova (2021). FUNCTIONAL STATUS OF IMMUNE STATUS IN INFLAMMATORY DISEASES OF THE PARANASAL SINUSES IN TWIN CHILDREN. Academic research in educational sciences, 2 (5), 238-246. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00879
11. А.Г.Курмуков, И.В.Белолипов. Дикорастущие лекарственные растения Узбекистана.-Ташкент.-Externum press, 2012.-246C.
12. Nurov U.I., & Ikramova, F.S. (2021). Features Of Non-Specific Protection Factors And Cytokine Status In Inflammatory Diseases Of The Paranasal Sinuses In Twin Children. The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research, 3(02), 118-126. <https://doi.org/10.37547/TAJMSPR/Volume03Issue02-18>

13. Ш.Ф.Искандарова, Н.С.Абдухалиева FERULA ASSEFOETIDA L. ВА CURCUMA LONGA L. ИЛДИЗПОЯЛАРИДАН ОЛИНГАН ҚУРУҚ ЭКСТРАКТЛАРНИНГ МИНЕРАЛ ТАҲЛИЛИ. Farmatsevtika jurnali, №4, 2018с26-28)
- 14.(Ш.Ф.Искандарова, Н.С.Абдухалиева ТЕХНОЛОГИЯ ПОЛУЧЕНИЯ СУХОГО ЭКСТРАКТА МЕТОДОМ ЦИРКУЛЯЦИОННОГО ЭКСТРАГИРОВАНИЯ. Farmatsevtika jurnali, №4, 2018.с71-75)
15. Bobokulova D.F. (2023). MODERN APPROACH TO THE TREATMENT OF ALLERGIC RHINITIS IN CHILDREN. Ta'lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi, 3(1), 43–48.
16. Nurov U.I, Bobokulova D. F. (2023). Allergic Rhinitis in Young Children. Journal of Healthcare and Life-Science Research. Vol. 2, No. 3,39-44.
- 17 . Nurov U.I, Bobokulova D.(2023).INHALATION THERAPY FOR INFLAMMATORY DISEASES OF THE LARYNX. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamонавиy tendensiyalari va rivojlanish omillari . 24-to'plam noyabr 2023.181-186.
18. F. S., I., & Sh. A.A. (2023). Clinicofunctional Efficacy of Complex Treatment of Chronic Adenoiditis Using Phototherapy. European Journal of Medical Genetics and Clinical Biology, 1(1), 53–56.
19. Nurov U. I., Ikramova F. S., & Alimova Sh. A. (2022). Immunological Aspects of Chronic and Recurrent Acute Rhinosinusitis in Children. Central Asian Journal of Medical and Natural Science, 3(3), 31-35. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/YVFE7>
20. F.S., I., & Sh.A., A. (2023). Complex Treatment of Chronic Adenoiditis Using Phototherapy. European Journal of Medical Genetics and Clinical Biology, 1(1), 36–38.
21. Nurov, U. I., Xolov, H. N., & Umarov, U. U. (2022). Immunological Diagnosis of Severity Rhinosinusitis. Web of Scholars: Multidimensional Research Journal, 1(5), 165-167.
22. F. S., I. . (2022). The Significance of Diseases of the Gastrointestinal Tract in the Clinical Course of Allergic Rhinitis. Miasto Przyszłości, 28, 97–98.
23. Nurov, U. I., & Ikramova, F. S. (2023). Association of Allergic Rhinitis with Liver Diseases. Scholastic: Journal of Natural and Medical Education, 2(1), 131-136.
24. Nurov, U. I. (2023). Clinical Features of Otitis Media in Patients with Hiv Infection. Scholastic: Journal of Natural and Medical Education, 2(1), 123-130.
25. Shahnoza Azamatovna Alimova The incidence and clinical features of otitis media in patients with hiv infection // Scientific progress. 2021. №5.